

ПРИКАЗИ

Атанасије Јевтић,
Еклисиологија Свѣтої Айосѣола Павла,
Требиње-Врњачка Бања 2006, 236 стр.

Потреба за преводом на наш језик докторских радова наших теолога са грчког језика (донедавно је био преведен и објављен само докторат архимандрита Јустина Поповића) јесте потреба која се осећала дуго времена. Ови радови заслужују да их читају и наши богослови, студенти, људи књиге и науке, и нарочито верни народ Божји, пуноћа Цркве. То је био разлог што се приступило преводу на српски овог докторског рада тадашњег јеромонаха Атанасија (Јевтића), сада Епископа умировљеног Захумскохерцеговачког. Његов докторат, *Еклисиологија Свѣтої Айосѣола Павла*, иначе је високо оцењен не само од Професорске Комисије Атинског Универзитета, него и од других теолога и филолога (брањен 1967, а преиздаван два пута на новогрчком, димотики, Атина 1984 и 1998). О томе сведоче и два приказа ове тезе која су наведена на крају књиге. Треба рећи да је превод у потпуности поштовао, колико је могуће, ауторов језик и стил на грчком, а преводиоцу еп. Максиму Васиљевићу је у томе знатно помогао и сѣм аутор. Књига је штампана је у *Иниѣрклими* у Врњачкој Бањи. У тексту ништа није мењано, осим што је аутор неке изразе другачије исказао, неку реч или краће појашњење додао, понеко све-

тоотачко место у напоменама проширио (мада би аутор, по властитом признању, данас штошта у целом раду допунио и проширио, али не и основну концепцију Павловог *Црквословља*).

Рад је подељен у три дела. У првом делу који носи назив „Икономија (домострој) благодати Тројичнога Бога као Тајна Христова“, говори се о тријадолошком карактеру еклисиологије виђене код Ап. Павла. Други део је насловљен „Богочовек Христос и Црква“, и са своја два поглавља: „Црква као Тело Христово“ и „Заједница Тела и Крви Христове“ расветљава нам христолошку еклисиологију и еклисиолошку христологију. Трећи део је посвећен Пневматологији, „Свети Дух у Цркви“, и има такође два поглавља, „Једна вера“ и „Живот у Христу Духом Светим“. Аутор је на почетку рада уводно говорио о „Великој тајни побожности“, а на крају је уз епилог навео и релевантну библиографију. Приређивачи српског издања су, како рекосмо, објавили у прилогу и два приказа ове докторске дисертације, један на француском а други на грчком.

Према тадашњем (1967.г.) правилнику о подношењу доктората на Атинском Универзитету, кандидат је био дужан да Комисији поднесе, на једном листу, кратак резиме свога рада, који вреди навести:

„Белешка о оригиналности докторске дисертације: „Еклисиологија Апостола Павла по Светом Златоусту“ (дог-

матска студија), поднета Теолошком факултету Атинског Универзитета од јеромонаха Атанасија Јевтића. Овим подношеним за докторат радом сматрамо да је дат нови допринос великој теми Еклисиологије, која, као што је познато, представља центар новије Православне теологије. Детаљно проучавање Посланица Божанског Апостола Павла – чије Јеванђеље о Цркви садржи потпуну Еклисиологију – показује да се сва Тајна Цркве налази у Личности Богочовека Христа, и кроз Њега у Тројичноме Богу. Зато, посматрање Цркве као „*Домосѣроја бла҃годати*“ у Тројици јављенога Бога (глава 1), мислимо да чини нови значајан допринос Еклисиологији. Исто се може рећи и за посматрање Цркве као преимућствено „*Тајне Христове*“ у најконкретнијем смислу, због чега је најтежње повезана Христологија, Сотириологија и Еклисиологија (глава 2, где се посебно, управо еклисиолошки, проучавају спасоносне „*Икономије*“ Христове, и нарочито појмови „*Првина*“ / *Апархи* / и „*Глава*“ / *Кефали* / у Оваплоћењу, Васкрсењу и Вазнесењу).

Овај рад посебно истиче јединство Цркве са Богочовеком Христом и „у Христу“ (изучавање појмова „*прађевина*“ / *оикодоми* / „*храм*“, „*тело*“ и „*невесѣа*“ – гл. 2,1), а нарочито на оригиналан начин проучава Евхаристијску Еклисиологију Апостола Павла и Златоуста (гл. 2,3).

Истраживање о Духу Светом у Цркви и о јединству Цркве у вери и предању (гл. 3 и 3,1) ставља нови Пневматолошко-еклисиолошки нагласак на Тајну Цркве и *православља* Цркве.

Такође и чисто еклисиолошки приступ благодатно-етичком „*животију*у Христу Духом Светим“, како се проучава у глави 3,2, доприноси потпунијој Еклисиологији, каква је Павлова и Златоустова.

Уопште речено, кандидат сматра да се овим и оваквим проучавањем Посланица Апостола Павла и дела Јована Златоуста, придонесе основни, из самих извора, елементи за данашње артикулисање пуне, аутентично Православне Еклисиологије“.

Савременог читаоца ће ова књига увести доживљај и схватање Цркве какве су имали Апостоли, непосредни сведоци Христови и ранохришћанска заједница. У томе је њен, уз горе наведене одлике, посебан квалитет. С правом је приметио Панајотис Нелас да овај докторат, „мимо тога што је писца са најбољом оценом увео у универзитетски простор, има то веома значајно преимућство што читаоца може да уведе у светоотачки свемир“.

М.В.

Амфилохије Радовић,

Тајна Свете Тројице

ѿо Светом Григорију Палами,

Манастир Острог 2006, 245 стр.

У оквиру пројекта превођења докторских радова наших новијих теолога (до сада су код нас штампани такви радови архимандрита др Јустина Поповића и јеромонаха Атанасија Јевтића) недавно се у преводу на српски појавио и рад јеромонаха Амфилохија Радовића *Тајна Свете Тројице ѿо Св. Григорију Палами*, који је по одбрани био објављен у издању Патријаршијског Института Отачких Студија *Аналекѿа Влаѿиагон* 16, Солун 1973. а потом преиздан и 1991². године. Књигу је објавио Манастир Острог, превели су је Епископ Атанасије (Јевтић) и Дејан Ристић, а штампана је у штампарији *Иниѿерклима* у Врњачкој Бањи. Дело има три целине (главе или поглавља), којима претходе предговор и увод, а следе закључак, резиме и библиографија.

Књига јеромонаха Амфилохија је по објављивању оцењена као једна од најбољих теолошких књига на грчком језику у двадесетом веку. До ауторовог писања овог рада учење Паламино о Светој Тројици није било детаљно излагано од оних који су се бавили делом овог Светог Оца, па већ у тој чињеници лежи једна од оригиналности рада, свакако не једина. Наиме, ова студија заиста представља изузетно излагање и објашњење саборних димензија *исихазма*, и теологије главног исихасте Светог Григорија Паламе, четвртог *Теолоја* Цркве, који богонадахнуто реинтерпретира читаво Откривење о *ипричасију* (учешћу, партиципацији, заједничарењу) створења у Богу и сједињењу са Њим „по енергији“, и једино у Христу сједињењу по Ипостаси Божанске и људске природе. Тиме је показано да је Христологија основа богословља Светог Паламе.

У првој глави под називом „Могућности познања Свете Тројице и њено јављање“, обрађена су питања иконичног јављања Бога у творевини и икономијског јављања Свете Тројице. Глава друга носи назив „Триипостасни Бог“ и бави се Личностима Свете Тројице као и питањем јединства и тројичности, а у трећој глави је подробно образложена тема „Сједињења и разликовања у Светој Тројици“, Паламино учење о „сједињењима“ и „разликовањима“ у Тројици као и однос између Ипостаси и Енергија Свете Тројице. То му је омогућило да у изнађе разлоге појаве *Filioque*, које, по њему, настаје због „неосетљивости“ Западних за разликовање Суштине и Енергије, а посебно због њиховог поистовећења Теологије са Икономијом, *Filioque* се показује као неизбежно за све оне који поричу и не спроводе ово разликовање.

Постављањем целокупног учења Светог Григорија у тријадолошке и хри-

столошке оквире, аутор је питање божанских енергија изместио из дотадашње уске проблематике. У раду је показано да је паламитска Тријадологија верна пројекција Христологије Четвртог и Шестог Васељенског Сабора на Тријадологију и „свођење“ доникејске икономијске и посленикејске Тријадологије. Амфилохије показује да било које питање паламитског богословља, па тиме и разликовање Суштине и Енергије, може бити правилно схваћено само унутар ових оквира. У наставку, наглашавањем „тројицелике“ и „христолике“ паламитске антропологије, Григорије Палама заступа и научава једну *христоекцентричну* антропологију. Наиме, аутор подсећа на кључну чињеницу библијско-патристичке антропологије: јављање Тројице није нешто спољашње за људско биће, него је „конститутивно“ за пуноћу људске личности. Пошто истакне значај за паламитску гносеологију очишћења човекових органа познања, јеромонах Амфилохије ће показати како је човек створен као „потенцијални Богочовек“, и какве су импликације истог по једну антропоцентричну космологију.

Кад је реч о вредновању Паламиног доприноса у историји теологије, ту је свакако окосница проблем *начина на који се превазилази хијатус, онџолошки јаз између Нестворенога Бога и створеног светиа*. За новију православну мисао, тако, стоји као изазов да се упореди решење које је по овом питању понудио Свети Максим Исповедник са оним које је пружио Григорије Палама. Премда је јасно да за обојицу Отаца овај јаз се преошћава на *онџолошки* начин, а не етички или психолошки, при чему се очувава разлика између другости и заједничарења, ипак би било целисходно размотрити питање: Да ли Максимова дистинкција између „*дојоса њприроде*“ и „*начина*“

ἰρροῖοσα ἰοσῖοјања“ на задовољавајући начин одговара на питање другости Бога и света? Ако је одговор позитиван, ново питање гласи: зашто је онда потребна и Паламина дистинкција између *ἰрροде* и *енерџије*? Како је показао Св. Максим, јаз између божанске и људске природе премошћава се зато што је Божија природа екстатична или персонална, тј. зато што поседује један „начин постојања“ који јој дозвољава да се односи према другој природи онтолошки, не губећи своју другост, у чему лежи тајна Оваплоћења. Уколико енергије божанске „оперишу“ као веза између Бога и творевине у сваком случају, то јест још од почетка стварања, онда следи да се овај јаз премошћава кроз енерџије, што све доводи до питања како у ту слику уклопити Оваплоћење Христово... То је једно од питања чији се релевантан одговор очекује од будућих проучавалаца не само исихазма него и укупне хришћанске теологије.

На крају, треба похвалити изузетан труд преводилаца који су, како и сами веле у уводној напомени, у потпуности уважили ауторов текст и јасан стил, с тим да су своје додатке ставили у заграда. При том су речи које су у оригиналу биле у загради стављили -...- између повлака. Преводиоци су понегде додавали поједине речи и без заграда попут придева *Свѣѣа* (Тројица), *Свѣѣи* (Дух), *Свѣѣѣи* (Оци), итд., ради јасноће, док су *наѣомене* или допуне или испод текста стављене у угласте заграда [...]. Такође су поједине кључне изразе исихастичко-паламистичке, попут следећих: Суштина, Енергија, Ипостас, Природа, Таворска Светлост, Слава, Благодат писали најчешће великим словом, иако код аутора није тако, све са намером да читалац одмах препозна кључне речи ове студије.

М.В.

Christian Högel,

Symeon Metaphrastes. Rewriting and Canonization (Моноѣрафија о Симеону Метѣафрастѣу),

University of Copenhagen,

Museum Tusculanum Press, 2002, 204 p.

Ова књига представља, према нашем сазнању, прву монографију у потпуности посвећену Симеону званом Метѣафраст и *Менолоѣиону* који носи његово име. Овај византијски човек није увек уживао погодност ерудите: зар није он, можда и несвесно, оптуживан да је на индиректан начин изазвао нестајање старих хагиографских текстова на рачун успеха властите хагиографске збирке (антологије)? Но приличније је оставити по страни тај негативни суд и мирно испитати особито место које Симеонова личност и подухват заузимају у византијској хагиографији.

Christian Högel није први који се заинтересовао за Метѣафрастов *Менолоѣион*. Дугује се Mgr Ehrhard-у то да је дефинитивно реконструисао структуру колекције (10 томова који нам преносе укупно 148 текстова); план његовог класичног *Überlieferung und Bestand der hagiogr. und homilet. Literatur der griechischen Kirche...* (3 vol., 1937-1952), где се разликују текстови пред-метѣафрастовски, метѣафрастовски и постметѣафрастовски, помогао је да сви разумеју да је Симеонов подухват представљао прекретницу у историји византијске хагиографске литературе.

Ова књига се базира евидентно на делу Ерхарда. Christian Högel не оклева да поново размотри класификацију коју је установио његов славни претходник за типове хагиографских збирки. Тако, схватање коју традиционално имамо о употреби Менолоѣиона, хомилијарѣ и других *ἰаниѣирика*, треба да се пром-

ени: узимајући у обзир читаву групу празника (покретних и непокретних) литургијске године, Högel сматра да су два последња типа збирки имала очигледно за циљ да допуне Менологион, који је обично обухватао само чтенија (читања) за непокретне празнике; сходно томе, један Минологион је садржао, евентуално (*le cas échéant*) читања за празнике Богородице и неке празнике Господње, ишао заједно са хомилијаром, док један који је био без тих текстова, — а то је случај збирке Метафраста — могао је да буде придружен једном *Панеџирику* (стр. 41-42 и 121); другим речима, један хомилијар није друго до *Панеџирик* лишен читања за празнике Богородице и неке празнике Христове, зато што се ти већ налазе у Минологиону у коме је дотични хомилијар укључен.

Идентитет личности Метафраста био је извор многобројних спорова. Christian Högel поново испитује делове из досијеа (*la Vie de S. Sampson* [BHG 1615; вероватно састављен од самог Метафраста, после смрти Јована Цимискија 976.г., сведочанства Никифора Ураноса, арапског историчара Yahya-ibn-Sai'd, Псела, грузијског преводиоца Епрем Мтсире и Марка Ефеског), како би установио да је Метафраст по свој прилици рођен у Константинопољу, у богатој породици, за владавине Лава VI (886-912), да је заузимао после 962.г. — али можда већ 959.г. — неколико места (положаја) у високој царској администрацији пре него што је заузео, после 969.г., функцију *λογοθέτης γραμα*, — то је положај који је он заузимао док се није дао на обраду *Менологиона* — и да је умро једног 28. новембра после 982.г., а можда и 987.г. Ова хронологија, следствено, придаје Метафрасту ауторство *Хронике*, редиговане између 948. и 963.г. од стране оног ко се зове Syméon Logothète, јер је хагиограф

заузимао тај положај само неколико година касније. Приписивање Метафрасту корпуса *Писама* (*Lettres*), која је издао Darrouzès (*Épistoliers byzantins du Xe s.* [= *Archives de l'Orient chrétien*, 6], Paris, 1960; cf. *AB*, 79 [1961], p. 184-185), остаје под знаком питања.

Метод рада који су усвојили Метафраст и његови сарадници такође је привукао пажњу Хөгела: или је стари текст био преписан као такав, под именом свог аутора (то је случај нарочито са Житијем Св. Григорија Богослова од Григорија презвитера [BHG 723]: види *supra*, p. 181), или је на основу доступних извора састављен један нови текст (што је Ehrhard звао «Originalschriften», придат према титули Метафрасту), где су се можда спајале две историје везане за две различите групе Мученика (cf. Ch. ASTRUC, *Un fragment palimpseste d'une Passion prémétaphrastique inconnue de S. Eudoxius et de ses compagnons*, in *AB*, 77 [1959], p. 44-46), или, што се десило у највећем броју случајева, „текст је бивао рефразирован (препричан) усмено, на брзину записиван, а потом преписиван нормалним скриптом“ («the text was rephrased (metaphrased) orally, taken down in short-hand and thereafter copied into normal script», p. 92), и, у том случају, текст је остајао анониман. Christian Högel верује да је пронашао опис последњег третмана у једном пасажу *Похвале Меџафрасџу* од Михаила Псела (BHG 1675):

καὶ ἦν αὐτῷ ἡ παρασκευὴ ἐξ
έτοιμοῦ κύκλος τε οὐ βραχῆς
τῶν τε πρώτως ἐνσημαινομένων
τὴν λέξιν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα
τιθέντων καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλω, ὁ
μὲν τὰ πρώτα, ὁ δὲ τὰ δεύτερα...
(ed. E. A. Fischer, *Michaelis Pselli orationes hagiographicae*, Stuttgart - Leipzig, Teubner, 1994, p. 285, l. 333-336).

Међутим, неодређени израз «ἐνσημαίνονται τὴν λέξιν» само указује на чин аотације текста и ништа не индицира да се та операција усмено врши, нити да је била регистрована под формом стенографске белешке...

Напротив, аргументи Högel-а у доказ некомплетног карактера метафрастовског Менологиона, који је колекција која би требало да садржи текст за сваки дан, били су нам убедљиви (стр. 117-126); исто је то за књижевне *les artifices* које у очима С. Н. дају кохезију збирци, наиме употреба атицизма и употреба тема које се понављају у пролозима (стр. 135-149). Ново читање текстова и њихово укључивање у збирку, поређани према литургијском календару, сачињавају дакле два начина рада Метафраста и његовог тима; ове две активности су надахнуле поднаслов ове књиге: *rewriting and canonization*.

Избор субстантива *canonization* није особито срећан, премда, како изјављује С. Н., „светитељи и текстови који су били укључени у официјално спонзорисане колекције и декоративне програме били су *de facto* канонизовани («the saints and texts that were included in officially sponsored collections and decoration programs were *de facto* canonized», р. 59), јер канонизација укључује једногу процедуру, тзв. *réglementée*, еклисијастичну, страну Симеону Метафрасту. И поред тога, ако се испита *gloria posthuma* (= *посмртна слава*) Светитеља, који су споменути у метафрастовском Менологиону, лако се може увидети да Симеон ни у ком случају није иницијатор њиховог уношења у хагиографску збирку; они се већ скоро сви налазе у претходним Менологионима.

Неповољан положај Метафраста, који се можда десио за владавине Васил-

ија II (976-1025), превремено је ставио тачку на цео подухват (стр. 69-70), али није спречио ширење збирке (стр. 127-134). Пошто се уверио да најстарије сачуване копије метафрастовских текстова нису метафрастовски Менологиони него мешовите збирке, Christian Högel сугерише да су Метафрастова дела најпре циркулисала у изолованој форми, „испод мантила“, и да је само нешто касније збирка била објављена онако како је сада познајемо, спонзорисана од стране једног Константина Новог (Κωνσταντῖνος νέος), према белешци *Vat. Gr.* 815 (v. 1°, други том метафрастовског Менологиона за децембар, XII век). Уколико се усвоји хронологија С. Н. (метафрастовски Минологион је састављен после 969), овај Константин не може бити Константин VII Порфирогенит (913-959), како се често веровало до сада, него би требало мислити на Константина VIII (1025-1028). Ова наводно друга публикација, шта више официјелна, оставља забуну: човек осећа и поред свега тешкоћу да призна да један цар шири колекцију текстова очевидно некомплетну, не старајући се да је комплетира..., као што су се трудили на разне начине Јован Ксифилин, нећак патријарха Јована VIII Ксифилина (1064-1074), као и редактори «*kaiserlichen Menologien*», «*vermischter Metaphrast*» и «*erweiterter Metaphrast*».

Приметићемо на стр. 173-204, један списак хагиографских текстова који фигурирају у Метафрастовом Менологиону; то је *Synopsis metaphrastica*, коју је некада објавио Н. Delehaye (*BHG*, 2e éd., Bruxelles, 1909, р. 275-292), али обогаћен тиме што се за сваки документ збирке налазе индиције текстова које су користили или које су могли да користе Симеон и његови сарадници.

Монографија Christiana Högela неће ништа ново научити оне који су имали пр-

илику да се служе Метафрастовим Менологионом, али она представља добар увод за оне који се нису оптеретили читањем огромног опуса Mgr Ehrhard-a.

*X. Lequeux**

*Högel, Christian. Symeon Metaphrastes. *Annalecta Bollandiana* 121, 2003, 1, 193-195. X. Lequeux. – Са француског превео Љубомир Михаиловић.

Etudes, revue de culture contemporaine, Paris 2006

Часопис Etudes (Сџудје),
150 година њојојања

Etudes представља један од најрепрезентативнијих и најбоље оцењених часописа од стране интелектуалне елите Француске. Последњи, 406. број, изашао је у децембру 2006. године. Сваки број у току 2005. године, а било их је једнаест, објављиван је у тиражу од 15000 примерака. Да часопис не остаје у магацинима говори бројка од 11000 претплатника од којих 20 % живи и ради изван граница Француске. Шта је то што овај часопис чини тако популарним?

Историјаи часописа

Часопис *Etudes* основао је Иван Гагарин, језуита руског порекла, 1856. године. Први број се појавио под називом *Сџудје бојословља, философије и историје*, да би само неколико година касније (1862) био преименован у *Релијјске, историјске и књижевне сџудје*. Гагарин је имао намеру да објављује чланке који би руски народ приближили западној Цркви. Године 1842. прелазу у окриље римокатоличке Цркве и од тада чезне да и Русија постане римокатоличком земљом. Први бројеви су се, према томе, бавили претежно руским питањем, иако су уредништво чинили један

редактор руског (Гагарин) и један француског порекла. Међутим, главну реч убрзо преузимају француски језуити мењајући читаву концепцију часописа која се мање-више задржала до данас.

Etudes је ишао у корак са успонима и падовима које је доживљавала римокатоличка Црква у Француској у току 19. и 20. века. Два пута бива укинут. Први пут у трајању од шест месеци за време Комуне, а други у трајању од осам година (1880-1888). Новим законом било је забрањено свако јавно изношење социолошких и политичких ставова, па према томе *Etudes* своју пажњу усмерава на различите богословске, философске, књижевне, културолошке садржаје. Будући да је опште настројење часописа било против Републике, године 1891. када је дошло до уједињења Цркве и Републике, бива отпуштен главни и одговорни уредник, П. де Скораж (P. de Scoraille). Тиме се притисак није умањио. Напротив, године 1905. долази до званичног одвајања Цркве и државе, што се умногоме одражава на рад часописа. Тек ће Латерански споразум између Ватикана и Италије битије утицати на однос између државе и Цркве у Француској.

Etudes бива уочен 1930. године, када је пројекту Аристиде Бријана о „организовању система Европске федералне уније“, односно тешњем повезивању ондашње Лиге народа, понудио назив „Европска унија“ (Том 4, стр. 92).

За време Другог светског рата часопис не излази. Када је обновљен, његово интересовање за светска дешавања бива још значајније. Поред тога, редакција активно прати збивања у Француској: покрет младих под називом „Католичка акција“, бројна психонаналитичка струјања, делатност свештеника којима бива омогућен допунски рад у фабр-

икама, различите културне манифестације. Благонаклоно гледа на Други ватикански концил, који прати са великим интересовањем редовно пружајући исцрпан извештај о току његовог рада. Године које су уследиле након Концила бивају понекад изузетно тешке, с једне стране због дебата које су биле у току, а са друге због слабљења читалачке публике.

Од 1910. године, Леонс де Грандмезон (Léonce de Grandmaison), ондашњи уредник, почиње са издавањем додатка који ће се временом развити у засебан часопис, *Recherches de sciences religieuses* (RSR), за који су писали истакнути светски теолози, међу којима и Ханс Урс фон Балтазар, Жан Даниелу, Анри де Лубак, Гастон Фесар, Карл Ранер.

Etudes данас: 150 година постојања

Etudes је активно укључен у савремена дешавања која пажљиво прати са оштрим критичким апаратом. Мото часописа је: „Како разумете ствари свише ако не разумете оно што се на земљи zbива?“ Питање од којег се полази гласи: како се остварити као хришћанин у савременом свету? Редакција часописа настоји да понуди један хришћански одговор на питања са којима се носи савремени човек: поимање слободе, истине, основних људских вредности, положаја и улоге религије у савременом друштву, екуменизма и међурелигијског дијалога, индивидуализма и демократије, еколошке кризе, терористичких претњи,... Услед континуираног праћења постмодернизма отворено указује на вредности које то доба собом носи, али не прећуткује ни све неизвесности, конфузије, и скретања када је поимање слободе у питању, јер она губи свој прави смисао.

Можда у овоме лежи одговор на питање због чега *Etudes* има толики успех? Без икакве сумње, толико интересовање

је повезано са чињеницом да група стручњака из различитих области, која представља редакцију часописа, настоји да пружи праву информацију у мноштву других које се непрестано умножавају. Ако је својевремено представљао извор на коме су се многе генерације образовале, данас постаје оријентир кроз савремено друштво. Читаоци истичу како им *Etudes* помаже да изграде властити став у односу на мноштво вести са којима се свакодневно сусрећу, уоче велика интелектуална струјања и правце ка којима она воде. На тај начин, читаоци и аутори текстова граде заједницу која представља мост између појединца и друштва у целини.

Особеност часописа огледа се како у његовој форми тако и у садржају. Часопис излази једном месечно. У сваком броју бива објављена реч уредника, осам исцрпних члана на различите теме из области религије, философије, антропологије, екологије, медицине, социологије, и других, а на крају следе прикази новообјављених књига, критике позоришних представа, изложби, биоскопских пројекција, концерата, телевизијског програма. Концепт часописа је:

1. *Упознајте свештеноство како бисмо преко његовог власништва одговорности у њему.*

Свакодневно се суочавамо са изузетно брзим променама у свету. Часопис би желео да укаже на резултате које те промене изазивају у приватном и колективном животу. *Etudes* не нуди унифицирано и поједностављено виђење света. Оно настоји да обједини и понуди сазнања до којих се дошло из области политике, економије, културе и религије. Одговорно можемо делати у свету само уколико смо се суочили са свом комплексношћу коју он носи. Часопис нуди властита виђења и препушта их дијалогу

како међу хришћанима тако и међу онима који то нису.

2. *Однос хришћанства и савременој грешности.*

Etudes се у овом домену ослања на рад теолога и активних учесника у црквеном животу. Године 2004. основан је засебан Богословски комитет који има за циљ да прати и извештава о свим важнијим догађањима из те области. Од аутора се тражи да понуде одговор на горућа светска питања са једног хришћанског аспекта. Не смемо заборавити да је часопис од оснивања био под језуитским покровитељством, те се у раду инспиришу учењем Игнација Лојоле. Настоје да остваре контакт са светом и упознају се са његовом разноликошћу, како би понудили и властито виђење комплексне реалности и показали у ком смеру би се требало деловати. На тај начин, *Etudes* врши едукативну мисију у најширем смислу речи. Ако језуити немају властити факултет у Француској, они поседују бројне истакнуте часописе међу којима се налази и *Etudes*.

3. *Помоћ на њој који се зове њосијање*
Etudes истиче како је наше постојање дар и како оно као такво изискује пажњу, будност. Потребан је одговоран однос према догађајима како бисмо успели да препознамо њихов смисао, њихов замах у правцу заједничког живота. На том уском путу којим је сваки хришћанин позван да крене дарује нам се и снага. Више од некакве визије, више од било каквог готовог решења, *Etudes* настоји да пружи помоћ свом читаоцу.

Etudes данас заузима истакнуто место у француском друштву. Часопис има подршку значајних државних институција, као што су Министарство иностраних послова, Асоцијација за одбр-

ану француске мисли и Национални центар књиге. Широка сарадња остварена је и са представницима других медија. Године 1984. просторије редакције су премештене у улицу Асас број 14, како би се ујединили са другим језуитским часописима у оквиру јединствене асоцијације под називом Асас-Едиција. Асоцијација 2000-те године мења назив у Друштво ревијалних издања (SER) отпочињући сарадњу са Бајар Пресом (Bayard-Press). При свему томе редакција часописа задржава потпуну аутономију.

Изазови са којима се часопис *Etudes* свакодневно носи су многобројни. Редакцију чине како језуити тако и лаици, стручњаци и уметници који се из дана у дан сусрећу са површином белог папира потцртавајући на њој и то на себи својствен начин пут који води у „славу Божију“ како је истакао актуелни главни и одговорни уредник часописа, Пијер де Шарентенеј (Pierre de Charentenay).

Јулија Виговић

Епископ др Митрофан (Кодић),
Увод у Свето њисмо Новог завета,
Београд, 2006, 553 страна.

Године 2006. у издању Богословског факултета Светог Саве у Либертивилу, Богословског факултета Светог Василија Острошког у Фочи-Србињу и Епархије источноамеричке у Марсу (Пенсилванија) објављена је књига *Увод у Свето њисмо Новог завета* епископа др Митрофана Кодића (у даљем тексту Увод).

Из биографије која је дата на крају књиге, осим основних података, за академску јавност релевантно сазнајемо, да је епископ Митрофан докторирао 1987. године на Богословском факултету у Београду, а да од 1987. године предаје Свето писмо Новог завета на Богословском

Факултету у Либертивилу, на коме је неколико година био и декан.

О мотивима који су аутора подстакли на писање *Увода*, говоре речи које је сам писац написао у предговору свог докторског рада *Тајна Христова њо њо-сланицама Ефесцима, Филићанима и Колошанима Светиој аџосџола Павла*, а које се, верујемо, могу применити и на ово дело: “Овим нашим радом желимо да дамо скромни допринос нашој српској новозаветној богословској мисли...” (стр. 8). Ипак, овај *Увод* није настао само као скромни допринос богословској мисли, што је важило за поменути докторски рад, него и из потребе за савремено богословско изучавање ове науке, као и из потребе за савременим уџбеником који ће уводити студенте теологије у даљи научни рад. Увод је, тачније, резултат како дугогодишњег изучавања новозаветне науке и професуре епископа др Митрофана, тако и његовог светотајинског живота као свештенослужитеља у СВЕТАЈНИ Цркви Христовој. Пишчеви мотиви су разумљивији и његова стручност је очигледнија уколико се узме у обзир његов развојни пут и достигнућа, под вођством елитних професора у тој области: др Димитрија Станилојеа, румунског догматичара, библисте др Емилијана Чарнића и епископа др Иринеја Буловића, и чињеница да је дугогодишњи професор Светог писма Новог завета.

Научна област Светог писма Новог завета је веома обимна, како по својој целини, тако и по посебним деловима. Обимност се, такође, огледа у његовој богословској ширини и дубини. Ово је, опет, довело до тога да постања различитих мишљења о подели Светог писма Новог завета. Свакако да одговарајућа подела доприноси њеном успешнијем научном истраживању и изучавању. Према опште прихваћеном научном кључу,

Увод у Свето писмо Новог завета дели се на *ојшџи* и *џосебни*. Међутим, Увод који је пред нама, не може се сасвим сврстати у напред наведену стандардну поделу, будући да садржи научну материју из оба дела. Књига почиње општим деловима, који чине њен први, мањи део. Међутим, њени следећи, посебни делови, који сачињавају велики део књиге, проткани су, такође, научним градивом и из општег дела. У овом приказу биће речи о пет делова књиге. Ова подела чини се да је прихватљива, што не значи да је и највише одговарајућа или најпотпунија.

1. Почећемо са приступним делом Увода (од 9 до 56 стране), у коме се говори: а) О Божанском Откривењу и његовим изворима и б) О богонадахнутости Свештених књига или о инспирацији. Упознавањем са Божанским откривењем уопште на овом месту, зnanствено, богословски уводи у књигу, да би се продужило наставком који нас проводи кроз Стари и Нови завет. Затим се говори о великој важности Светог предања. Овај део је проширен и заокружен темама богонадахнутости и истинитости Свештених књига, како старозаветних тако и новозаветних. На крају овог дела говори се о вези богонадахнутости и откривење, при чему писац констатује: “Иако су ова два богословска појма сродна ипак их не треба мешати. Јер Откривење је много шири појам од богонадахнућа, које је везано за сам чин писања свете књиге“ (стр. 54).

2. Други део Увода чине Света јеванђеља и Дела апостолска (57-184 стр.). “Јеванђеље је блага вест. Израз јеванђеље не значи неку просту благу (добр) вест људску, него вест о Богу. Често се назива Божије Јеванђеље јер је оно не само реч о Богу, него и од Бога“ (стр. 60). У осврту на прва три Јеванђеља: Матеја, Марка и Луке, прво се гово-

ри уопштено о њима. Затим, следе делови о сваком Јеванђељу посебно. У њима се говори о писцу, језику, циљу и коме је упућено, времену и месту писања, аутентичности, интегритету, садржини и одликама сваког од њих. Затим следи синоптичко питање: сличности и разлике међу њима, са покушајем решења синоптичког питања и закључком. Посебно је учињен осврт на Свето Јеванђеље по Јовану. Поред онога што се третира као заједничко у изучавању код синоптичких Јеванђеља, обрађена је нарочито пажња на однос четвртог Јеванђеља према синоптичким јеванђељима. Овде је обухваћено Учење о Логосу Божјем, питање Христовог јавног рада и питање дана држања Тајне вечере. Поред четири Света Јеванђеља, овој групи могу се прикључити и Дела апостолска. Ово је могуће стога што им је писац свети јеванђелист Лука, писац четвртог Јеванђеља, као и што се књига, поред тога што је историјска, својом тематиком и поруком може сврстати у Јеванђелску групу.

3. Велики део Увода чине посланице светог апостола Павла. Оне обухватају део од 185 до 457 стране, од којих Пастирске посланице обухватају од 351 до 413 стр. На почетку овог дела говори се опширно о животу и мисионарском раду светог ап. Павла, да би га касније видели као проповедника и богослова. У Уводу је писац опширно говорио и о Павловој проповеди: “Оно што је Павле проповедао било је у суштини апостолска кригма или еванђелска истина (ДА 2,22), док је у осврту на његову теологију подвукао: Свети ап. Павле није био систематички или догматички теолог у данашњем смислу. Ипак догматске теме о којима расправља у својим посланицама, веома су јасно обрађене, тако да је остао узор за доцније векове хришћанске егзегезе и богословља Светих отаца“ (стра-

на 208). Свети ап. Павле написао је четрнаест посланица, па аутор креће од прве, која је упућена Римљанима, а завршава са четрнаестом, Посланицом Јеврејима. Констатује се да су у Посланице писане конкретним црквама о одређеним проблемима, а требало их је читати на заједничким скуповима. Пастирске посланице су: две посланице Тимотеју и једна Титу. “Називају се пастирске јер се у њима дају упутства црквеним пастирима. Пастирске посланице говоре о црквеним старшинама, од којих се траже високо морални квалитети, односно да живе по науци Господњој“ (стр. 368).

4. Саборне посланице обухватају део од 459 до 516 стране. Има их седам, и то: Јаковљева, Прва и Друга Петрова, Прва, Друга и Трећа Јованова и Јудина. Називају се саборне или окружне, јер означавају нешто што припада целини или свима. “Дакле, ове посланице називају се саборним зато што нису написане само за једну Цркву, него за више цркава или за верни народ, као и зато што их је Црква признала као њене, то јест канонске“ (стр. 460). Саборне посланице из разумљиве разлике имају доста сличности међу собом. Треба рећи да су оне временски касније добиле назив “саборне”, мада је назив веома стар.

5. Увод се завршава Откривењем Светог Јована Богослова, том последњом новозаветном књигом. Сам писац, “слуга Исуса Христа Јован”, не сматра себе за правог творца, него Исуса Христа (Отк 1,1). У Уводу се говори, између осталог, о називу Откривења, писцу, односу Откривења и Јовановог јеванђеља, тумачењу, садржини и на крају о карактеристикама Откривења. Откривење Јованово припада групи списа апокалиптичке литературе. “Међутим, свети Јован Богослов је хришћански пророк по превасходству, па према томе, и њего-

во Откривење је пророчка хришћанска књига“ (стр. 538). О Откривењу писац даље каже: “Откривење Јована Богослова има велику богословску вредност. У њему налазимо учење о вечном, праведном Богу који љуби сва створења, о Светој Тројици, о Христу, Његовој жртви, васкрсењу, вазнесењу, о Његовој преосвештеничкој служби, о вечном Логосу Божјем, о Господу Христу као Судији. Нигде се тако лепо не описује однос Оца и Сина као у овој пророчкој књизи и у четвртном Јеванђељу...” (стр. 541). Поред тога, у њој налазимо ангеологију, затим демонологију, о Антихристу, о Цркви Христовој, о Светој Евхаристији и др. Јеванђелист Јован завршио је Откривење дивним речима: “Говори Онај који свједочи ово: Да, доћи ћу скоро. Амин, да дођи, Господе Исусе“ (22, 20).

На почетку књиге стоји “Реч уз ово дело” митрополита Дабробосанског Николаја, док је на крају *Литература* која садржи импресивних 295 наслова, затим следе скраћенице и *Библиографија* епископа др Митрофана.

Потреба за оваквом књигом била је неопходна, иако ово није прво дело те врсте на српском језику. Сетимо се следећих писаца и њихових дела: др Димитрија Стефановића, *Увод у Светио писмо Новој завети*, 1913; др Војислава Јанића, *Увод у Нови завети*, 1924., и др Емилијана Чарнића, *Увод у Светио писмо Новој завети - посебни део*, 1970. године, чији је Увод био најкомплетнији и најсавременији до појаве Увода епископа др Митрофана. Дело епископа др Митрофана је темељно урађено, опширно, са више детаља, тако да представља широм отворена врата за боље научно упознавање са овом јако потребном Божјом науком.

Свето писмо Новог завета може се обрађивати на више начина. Један од њих јесте ерменевтика, обрађивање посебних уводних новозаветних делова. Књига која је пред нама није само ерменевтика, што би се према њеном наслову могло очекивати. Она је, уствари, обогаћено научно дело, почињући са Божјим откривењем и богонадахнућем (инспирацијом), док су неки делови који следе проткани егзегезом, чинећи је научно прихватљивом и вредном. Делу даје још већу научну вредност и то што се његов аутор позабавио, и то опширно, тзв. синоптичким питањем, затим животом и радом светог ап. Павла, као и посланицом Јеврејима, што су теме на које се многи новозаветници некако укратко осврћу.

Чињеница је да живимо у времену и окружењу који намећу научне изазове и траже научне одговоре па и оне који за нас православне нису изузетно важни. Свакако да је нама православним, пре свега, примарно оно што о Светом писму сведочи вековна пракса Цркве и богати списи светих Отаца. На тим чврстим темељима је епископ др Митрофан урадио ово потребно научно дело из Светог писма Новог завета. Међутим, ми морамо обратити пажњу и дати одговоре и на научна питања, која су само узгред дотицана у Црквеном предању, али која су временом постала важна за библијску науку. Одговоре на не мали број тих питања наћи ћемо у Уводу у Свето писмо Новог завета епископа др Митрофана, због чега, такође, дело завршује научну пажњу.

Др Недељко Грјуровић